

УДК 377.8.376(045)

DOI: 10.31499/2307-4906.3.2021.241750

СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЛОГОПЕДИЧНИХ ГРУП»

Кузнєцова Оксана, аспірантка, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; голова циклової комісії викладачів дошкільної та початкової освіти, викладач логопедії та дошкільних дисциплін, Бериславський фаховий педагогічний коледж імені В. Ф. Бенковського Херсонського державного університету.

ORCID: 0000-0002-0260-2406

E-mail: ksusha24031974@gmail.com

У статті розкрито сутність поняття «комунікативна компетентність вихователя логопедичних груп» та визначено його складові. Деталізовано зміст понять «компетентність», «професійна компетентність», «комунікативна компетентність», «комунікативна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти компенсувального типу». Визначено особливості комунікативної компетентності майбутнього вихователя логопедичних груп як інструменту корекційно-педагогічної дії, яка поєднує у собі культуру мовлення, культуру вербального і невербального спілкування, емоційну культуру та вміння знайти контакт з дитиною.

Ключові слова: компетентність; професійна компетентність; комунікативна компетентність; вихователі логопедичних груп; логопед; корекційна робота; діти-логопати; заклади дошкільної освіти компенсувального типу; педагогічні коледжі.

ESSENCE AND FEATURES OF THE CONCEPT “COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF SPEECH THERAPY GROUPS”

Kuznietsova Oksana, Postgraduate student, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University; the Head of Cycle Committee of the educators of preschool and primary education, lecturer of Logopedics and Preschool Disciplines at Berislav Specialty Pedagogical College named after V.F. Benkovsky of Kherson State University.

ORCID: 0000-0002-0260-2406

E-mail: ksusha24031974@gmail.com

The article investigates the essence of the concept of “communicative competence of the teacher of speech therapy groups” and defines its components. The content of the notions “competence”, “professional competence”, “communicative competence”, and “communicative competence of the teacher of the preschool institution of compensatory type” is revealed. The author defines the communicative competence of the future educator of speech therapy groups as a tool of correctional and pedagogical action. It is characterized by the unity of communicative skills, knowledge, skills, which include: speech culture, culture of verbal and non-verbal communication, emotional (intonation-expressive) culture, and ability to find speech and emotional contact with the child, using the intonation capabilities of speech, sound speech, taking into account the specific speech disorders of children, in order to solve correctional and developmental tasks during professional activities.

The development of communicative competence of future educators of speech therapy groups in the

process of professional training in a professional-pedagogical college involves implementing each of the above components in the process of purposeful work, taking into account the level of its formation. As it is shown in the article, a significant feature of the profession of a speech therapist is its belonging to the professions of "increased speech responsibility", in which communicative competence is a prerequisite for professional competence.

Therefore, at the present stage, the actual problem of pedagogical education in Ukraine is the formation of the professional competencies of the student – the future teacher.

Keywords: *competence; professional competence; communicative competence; teachers of speech therapy groups; speech therapist; correctional work; children with speech disorder; preschool educational institutions of compensating type; pedagogical colleges.*

Актуальною проблемою педагогічної освіти в Україні є формування професійних компетентностей студента – майбутнього педагога – та його конкурентоспроможності на вітчизняному та міжнародному ринку праці. У сучасних умовах полікультурної взаємодії комунікативна компетентність майбутнього вихователя логопедичних груп вважається однією з пріоритетних, яка визначає вільне професійне спілкування, навички роботи у групі, опанування різних соціальних ролей в умовах спеціального організованого навчання та виховання дітей з мовленнєвими вадами.

Аналіз педагогічних досліджень та публікацій доводить, що комунікативна компетентність як одна з найважливіших характеристик майбутнього педагога вивчається багатьма науковцями. Однак тлумачення поняття, яке б повною мірою характеризувало процес формування комунікативної компетентності у майбутніх вихователів логопедичних груп, на сьогодні відсутнє.

У сучасних педагогічних дослідженнях спостерігається стійкий інтерес до проблеми підготовки майбутніх учителів-логопедів та вихователів логопедичних груп до професійної діяльності (Л. Волкова, В. Глущенко, І. Зимня, Ю. Рібцун, В. Селівестров, Т. Філічева, Н. Чевелева, Г. Чіркїна, М. Шеремет). Комунікативна компетентність розглядається науковцями як інтегративний компонент єдиної професійної підготовки спеціаліста, оскільки успіх у професійній діяльності визначає здатність особистості досягати взаєморозуміння з учасниками у спілкуванні на основі визнання їхніх культурних цінностей та толерантного ставлення. Але необхідно зазначити, що досліджень, присвячених проблемі формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів логопедичних груп під час професійної підготовки, немає.

Мета статті – з'ясувати сутність поняття «*комунікативна компетентність вихователя логопедичних груп*» для визначення й обґрунтування педагогічних умов формування комунікативної компетентності у майбутніх вихователів логопедичних груп в умовах педагогічного коледжу.

Беручи до уваги специфіку професійної діяльності майбутніх вихователів логопедичних груп, необхідно зазначити, що навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення вимагає від спеціалістів теоретичної обізнаності у питаннях педагогіки та психології освітнього процесу, а також спеціальних знань та практичної підготовки щодо корекційно-розвиткової роботи з дітьми-логопатами у тісній співпраці з логопедом. Така підготовка може бути можливою в умовах спеціального організованого навчання, із застосуванням підходу, який би забезпечував формування необхідних компетентностей та готовність до вирішення професійних завдань.

Під дефініцією «майбутні вихователі логопедичних груп» ми розуміємо

студентів, які навчаються у фахових педагогічних коледжах за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» з додатковою спеціалізацією «Вихователь логопедичних груп».

Визначаючи сутність поняття «*комунікативна компетентність майбутніх вихователів логопедичних груп*», доцільно зупинитися на окремому тлумаченні поняття «компетентність», «професійна компетентність», «комунікативна компетентність».

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що єдина думка на тлумачення сутності поняття «компетентність» відсутня. Існує багато варіантів тлумачення цієї категорії, хоча принципової різниці між ними немає.

У «Словнику іншомовних слів» науковий термін «компетентність» (лат. *competens* – належний, відповідний) трактується як: поінформованість, обізнаність, авторитетність або володіння компетенцією [19, с. 282].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «компетентність» визначається як добра обізнаність у чому-небудь [4, с. 445].

У новому Законі України «*Про освіту*» (2017) поняття «компетентність» тлумачиться як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначають здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [8].

У проєкті Національної рамки кваліфікацій компетентність визначено як здатність особи, зокрема її знання, навички та вміння, належним чином виконувати роботу [18].

Національний стандарт України «Системи управління якістю» визначає компетентність як доведену здатність використовувати знання, уміння й навички на практиці, а також як виявлені особисті якості й доведену здатність застосовувати знання та вміння [17].

Термін компетентність почали застосовувати для характеристики рівня професійної підготовки порівняно недавно. Професійна компетентність є особистісним утворенням, яке забезпечує якісне виконання фахівцем професійної діяльності.

Стандартом вищої освіти України галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності 012 «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти визначено компетентності вихователя закладу дошкільної освіти, з-поміж яких зазначено здатність до міжособистісної взаємодії, що передбачає вміння здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно і соціально зорієнтоване спілкування з батьками [17].

Розглянемо погляди науковців щодо визначення поняття «компетентність».

В. Афанасьєв вважає, що компетентність – це готовність на професійному рівні виконувати посадові та фахові обов'язки відповідно до сучасних світових вимог і стандартів [1, с. 24].

Науковець А. Бодальов поняття «компетентність» трактує як: «специфічну здібність, яка дозволяє ефективно вирішувати типові проблеми й завдання, що виникають у реальних ситуаціях повсякденного життя; вміння вирішувати окреслене коло завдань у професійних видах діяльності» [3, с. 30].

І. Зимня розглядає поняття «компетентність» як «інтелектуально і особистісно обумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини, який базується на знаннях» [10, с. 92].

М. Чошов визначає компетентність як здатність до актуального виконання діяльності, яка передбачає постійне опанування нової інформації та опанування знань, що дає можливість успішно розв'язувати професійні завдання в конкретних умовах [25, с. 54].

Щоб сформувати компетентного працівника у сфері педагогічної освіти, випускнику необхідно сформулювати визначений обсяг компетенцій, які потрібні йому для подальшої професійної діяльності. Зрозуміло, що професійна компетентність не є сталою величиною. Процес формування професійної компетентності повинен удосконалюватися постійно, оцінити її рівень та якість можна лише у конкретних ситуаціях професійної діяльності вихователя.

Науковець Л. Колеснікова визначає чотири підходи до визначення професійної компетентності:

1. Функціонально-діяльнісний підхід. Прибічниками цього підходу компетентність розглядається як єдність теоретичної й практичної готовності до здійснення діяльності, до виконання професійних функцій, при якій основні параметри професійної компетентності задаються функціональною структурою діяльності, що включає ряд теоретичних і практичних умінь: аналітичних, прогностичних, проєктивних, рефлексивних, організаторських, комунікативних.

2. Аксиологічний підхід. Представники аксиологічного підходу вважають компетентність освітньою цінністю. Професійна компетентність передбачає ведення людини у загальнокультурний світ цінностей, і саме в цьому просторі людина реалізує себе як фахівець і професіонал.

3. Універсальний підхід («нова компетентність»). Компетентність пов'язана з базисною кваліфікацією і водночас дозволяє людині орієнтуватися у широкому колі питань, які не обмежені вузькою спеціалізацією, що забезпечує соціальну і професійну мобільність особистості, відкритість до змін і творчого пошуку, здатність до самовираження і самотворення, готовність оновлювати свої знання.

4. Особистісно-діяльнісний підхід. У межах цього підходу праця й особистість розглядаються у нерозривній єдності. Особливості особистості проявляються через специфіку діяльності, яка передбачає взаємодію з іншими людьми і вплив на них [11].

Досліджуючи та аналізуючи поняття «професійна компетентність», нам імпонує універсальний підхід, оскільки діяльність вихователя логопедичної групи виходить за межі вузької спеціалізації та вимагає орієнтації у достатньо широкому колі питань.

Т. Танько у своїй праці трактує професійну компетентність майбутнього вихователя дошкільного закладу як динамічну, процесуальну сторону його професійної підготовки, характеристику професійного росту, професійних змін, як явище поступової професіоналізації майбутнього вихователя [22, с. 182–183].

Важливим складником професійної компетентності майбутніх вихователів логопедичних груп є *комунікативна компетентність*.

Поняття «комунікативна компетентність» було введено у сучасну науку соціолінгвістом Д. Хаймсом. Науковець стверджує, що «необхідно розрізняти лінгвістичну компетентність, тобто здатність продукувати та розуміти граматично правильні речення, та комунікативну компетентність, здатність продукувати і розуміти речення, які підходять до конкретної ситуації». Д. Хаймс підкреслював, що знання граматичних правил не є достатнім для володіння мовою та комунікації. Тобто

дослідник відносив комунікативну компетентність не лише до теоретичних, а і до практичних потреб [23, с. 47].

М. Галицька розуміє комунікативну компетентність як «інтегральну якість особистості, яка синтезує в собі загальну культуру спілкування та її специфічні прояви у професійній діяльності» [5, с. 43].

О. Корніяка розглядає комунікативну компетентність «організованим поєднанням комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати комунікативної діяльності, яка здійснюється суб'єктом спілкування» [12, с. 212].

О. Краєвська визначає комунікативну компетентність як «інтегральну характеристику, що базується на знаннях про комунікацію, досвіді комунікативної діяльності, системі цінностей, мотивації до комунікації та дозволяє здійснювати комунікативну діяльність на високому рівні» [13, с. 9].

В. Кушнір стверджує, що комунікативна компетентність педагога є цілісним, інтегративним, багаторівневим утворенням. Вона, на думку науковиці, має складну структуру, що відображає особистісну складову, особливості діяльності (базові та професійні), рівень засвоєння (знання, уміння) [14, с. 78].

І. Соколова у своїй монографії зазначає, що «комунікативна компетентність педагога має складну структуру, структурні компоненти якої виконують роль орієнтирів при розробці його моделі, а також є загальними рекомендаціями для формування змісту його професійної підготовки в педагогічному вищому навчальному закладі. Комунікативні вміння вчителя визначаються як складова комунікативної компетенції фахівця та інтегративна властивість особистості, що виявляється у цілеспрямованій взаємодії із соціальним середовищем. Їх особливість полягає у забезпеченні реалізації предметного змісту спілкування та водночас у сприянні процесу актуалізації особистості» [21, с. 85].

І. Черезова характеризує комунікативну компетентність як «інтегральну якість особистості, що надає можливість адаптуватися та адекватно функціонувати в соціумі; здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми» [24, с. 106].

Розглянемо специфіку комунікативної компетентності вихователів логопедичних груп, яка вирізняється цілеспрямованим практичним використанням системи знань, комунікативних умінь і навичок в організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми-логопатами.

О. Волкова, досліджуючи комунікативну компетентність логопеда, а отже і вихователя логопедичної групи, у її складі виділяє наступні компоненти:

- когнітивний;
- особистісний;
- діяльнісний;
- аксіологічний;
- емоційний.

Авторка обмежує трактування поняття комунікативна компетентність, звужує коло адресатів комунікації тільки до вікової категорії дітей. Проте науковиця звертає увагу на професійну необхідність у лінгвістичних знаннях, сформованості аудіювання та говоріння як видів мовленнєвої діяльності, здатності аналізу і зміни власного мовленнєвого висловлювання, з точки зору емоційної та інтонаційної виразності мовлення.

Важливими елементами прояву комунікативної компетентності є: уміння зрозуміти готовність співбесідника почати комунікацію, міру залучення у спілкування, визначити правильну долю мовлення і слухання, зберігати комунікативну дистанцію, закінчити й вийти зі спілкування [6, с. 145].

Нам імпонує думка І. Зимньої щодо поняття «комунікативна компетентність вихователя», що якнайкраще розкриває суть комунікативної компетентності майбутнього вихователя логопедичної групи. Науковиця виділяє аспекти, які найкраще відображають її структуру:

- мотиваційний – готовність до прояву компетентності;
- когнітивний – володіння знаннями змісту компетентності;
- поведінковий – досвід прояву компетентності у різноманітних стандартних та нестандартних ситуаціях;
- ціннісно-смысловий – відношення до змісту компетентності та об'єкту її застосування;
- емоційно-вольовий – емоційно-вольова регуляція процесу та результату прояву компетентності [9, с. 25].

Мотиваційний компонент вміщує в собі можливість та готовність до спілкування, усвідомлене бажання обмінюватися інформацією з метою задоволення своїх потреб, здобуття відповідей на питання, що цікавлять, емоційної підтримки.

Когнітивний компонент передбачає володіння знаннями про норми й правила спілкування, особисті якості, які сприяють або перешкоджають ефективному спілкуванню, способи ведення і підтримки діалогу, вираження своїх думок [16, с. 53–54].

Поведінковий компонент комунікативної компетентності містить досвід прояву комунікативних умінь та навичок у різних ситуаціях спілкування. Цей компонент відображає вміння зрозуміти позицію співбесідника, правильно сприймати й оцінювати його, прогнозувати та уникати негативних реакцій партнера по спілкуванню. Крім того, поведінковий компонент також має на увазі й загальний рівень культури фахівця, уміння підібрати підхід до дитини з будь-яким порушенням, яка не завжди володіє мовленнєвою і немовленнєвою комунікацією [6, с. 23].

Ціннісно-смысловий компонент структури комунікативної компетентності містить у собі відношення до співбесідника комунікативної ситуації, засобів спілкування, сприйняття вислову як цінності, що має характер привабливості.

Емоційно-вольовий компонент комунікативної компетентності пов'язаний з умінням створювати й підтримувати позитивну атмосферу спілкування, реагувати на зміни емоційного стану співбесідника та передбачати їх, володіти емоційною чуйністю, здатністю співпереживати, сприймати відтінки настрою співбесідника і діяти відповідно до них.

Складовою загальної компетентності студента у процесі навчання є комунікативна компетентність як одна з важливих у подальшому їхньому професійному і суспільному житті. Тобто для майбутнього вихователя логопедичних груп в умовах закладу дошкільної освіти компенсувального типу спілкування має бути багатфункціональним. Воно і навчає, і виховує, і мотивує, і концентрує, і розслабляє. Тому із впевненістю можна сказати, що комунікативна компетентність є необхідною умовою не тільки для забезпечення освітнього процесу з дітьми-логопатами у ЗДО, а й для успішного та плідного спілкування з батьками, колегами, керівництвом.

Наше переконання спирається на думки науковців щодо складової комунікативної компетентності майбутніх вихователів логопедичних груп.

Науковці визначають поняття «комунікативна компетентність майбутнього вихователя» як готовність до ефективного спілкування, сформованість комунікативних умінь і особистісних якостей педагога, які сприяють творчому вирішенню педагогічних завдань (предметно-пізнавальних, практико-орієнтованих, особистісно-орієнтованих), що виникають в процесі спілкування [11, с. 142].

М. Лазарев у зміст поняття «комунікативна компетентність логопеда та вихователя логопедичних груп» включає:

1. Уміння встановлювати психологічний контакт з аудиторією.
2. Уміння управляти процесом спілкування, підбирати методи взаємодії.
3. Мовні уміння (високий рівень знання мови, її виразних можливостей, засобів переконання).
4. Володіння культурою спілкування (умінням слухати й чути співрозмовника, умінням ставити запитання, бачити та правильно інтерпретувати реакцію людей, умінням виявляти й передавати своє ставлення з приводу чогонебудь, готовністю та бажанням спілкуватися).
5. Здійснення рефлексії своєї участі у комунікації [15, с. 143].

Л. Бейлінсон вважає, що комунікативна компетентність корекційного педагога є складним утворенням, до складу якої входять наступні види компетенцій:

- мовна;
- мовленнєва;
- прагматична (способи організації мовленнєвого спілкування);
- соціолінгвістична (визначає тип, умови і мету мовленнєвого спілкування) тощо [2].

Особливого значення володіння комунікативною компетентністю набуває при підготовці майбутніх вихователів логопедичних груп галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» додаткової спеціалізації «Вихователь логопедичних груп». Підготовка студентів до професійної діяльності передбачає різноманітне формування загальнокультурної компетентності.

Вивчення комунікативної компетентності студентів показує серйозні проблеми у спілкуванні, які простежуються у більшості майбутніх фахівців, що є наслідком недостатньо систематизованої роботи з розвитку комунікативної компетентності у педагогічному коледжі.

Необхідність розвитку комунікативної компетентності майбутніх вихователів логопедичних груп зумовлюється тим, що під час своєї професійної діяльності вихователь логопедичної групи постійно залучений у процес спілкування, яке передбачає різноманітні та багатопланові взаємини з дітьми-логопатами, окрім того, комунікативна компетентність як логопеда, так і вихователя логопедичної групи є не тільки компонентом професійної компетентності, а й інструментом корекційно-розвиткової роботи.

Тобто комунікативна компетентність майбутнього вихователя логопедичної групи розглядається нами як комплекс сформованих знань, умінь, навичок, норм, цінностей, мотивів, зразків поведінки, прийнятих у суспільстві, уміння органічно, природно, невимушено реалізовувати їх у спілкуванні, контролювати та регулювати

свою мовленнєву поведінку, грамотно аргументувати свою позицію, продуктивно співпрацювати за допомогою вербальних та невербальних засобів спілкування у процесі вирішення педагогічних завдань.

Специфіка корекційно-розвиткової роботи логопеда та вихователя логопедичних груп полягає у тому, що їхнє мовлення, рівень розвитку комунікативної компетентності є інструментами корекційної дії, від ефективності застосування яких багато в чому залежить від можливості подальшого розвитку та соціалізації дітей з порушеннями мовлення, окрім того, успіх професійно-педагогічного спілкування з ними, батьками, колегами, адміністрацією, від умінь та навичок соціальної взаємодії, рівня сформованості комунікативної компетентності корекційного педагога багато в чому буде залежати від професійної діяльності та задоволеністю нею.

Тому, конкретизуючи поняття «комунікативна компетентність майбутнього вихователя логопедичних груп», ми визначаємо його як інструмент корекційно-педагогічної дії, яка характеризується єдністю комунікативних умінь, знань, навичок, які містять: культуру мовлення, культуру використання вербальних та невербальних засобів спілкування, емоційну (інтонаційно-експресивну) культуру та вміння знайти мовленнєвий та емоційний контакт з дитиною, використовуючи інтонаційні можливості мовлення, звуковимову з обліком конкретних мовленнєвих порушень дітей, з метою успішного вирішення корекційно-розвиткових завдань під час професійної діяльності.

Розвиток комунікативної компетентності майбутніх вихователів логопедичних груп у процесі професійної підготовки у фаховому педагогічному коледжі передбачає реалізацію кожного з вищезазначених компонентів у процесі проведення цілеспрямованої роботи з обліком рівня її сформованості. Тобто важливою особливістю професії вихователь логопедичних груп є її належність до професій «підвищеної мовленнєвої відповідальності», у яких комунікативна компетентність є обов'язковою умовою професійної компетентності.

Подальшого вивчення потребують особливості корекційно-розвиткової роботи логопеда та вихователя логопедичних груп при подоланні мовленнєвих недоліків у дітей-логопатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьев В. Г. Функциональная неграмотность и профессиональная некомпетентность как факторы риска современной цивилизации / упоряд.: В. Г. Афанасьев. Л.: НИИ НОВ, 1992. 60 с.
2. Бейлинсон Л. С. Профессиональный дискурс: признаки, функции, нормы (на материале коммуникативной практики логопедов): дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19. Волгоград, 2009. 339 с.
3. Бодалев А. А. Психология новой эры: компетентность или беспомощность. URL: <http://psy.1september.Ru/2001/47/45.htm> (дата звернення: 15.09.2021).
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.
5. Галицька М. М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2(10). С. 39–48.
6. Жулина, Е. В. Коммуникативная компетентность как условие профессионализации выпускников педагогических вузов по направлению «Специальное (дефектологическое) образование»: сб. статей по материалам Всерос. науч.-практ. конф. НГПУ им. К. Минина, 2015. С. 22–25.
7. Жулина Е. В., Чеснокова Л. С. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции у студентов по профилю Логопедия. *Современные проблемы науки и образования*. 2016. № 4. С. 145.
8. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>

- gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.09.2021).
9. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 42 с.
 10. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. М.: Просвещение, 1991. 219 с.
 11. Колесникова Л. И. Совместное проектирование образовательного процесса педагогического колледжа как фактор развития профессиональной компетентности его преподавателей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Иркутск, 2002. 213 с.
 12. Корніяка О. М. Психологія розвитку комунікативної компетентності на різних етапах професійного становлення особистості. *Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка*. Київ, 2011. Вип. 39. С. 210–222.
 13. Краєвська О. Д. Формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2015. 25 с.
 14. Кушнір В. Комунікативна компетентність вихователя у співпраці з батьками: теоретичний аспект. Збірник наукових праць. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Умань, 2020. Вип. 2(4). С. 75–83.
 15. Лазарев М. Культура педагогічного спілкування як фактор гуманітаризації сучасної освіти. Суми, 1996. 285 с.
 16. Наливайко Т. Е. Сущность и структура социальной и коммуникативной компетенции личности. *Ученые записки Комсомольска на Амуре государственного технического университета. Комсомольск на Амуре*, 2010. № 2(2). С. 50–54.
 17. ДСТУ ISO 9000:2007 Національний стандарт України. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005, IDT). [Чинний від 2007-09-03] Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2007. 35 с.
 18. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення: 21.07.2021).
 19. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. Київ: Довіра, 2000. 1018 с.
 20. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / під. кер. А. М. Богущ. Київ, 2019. 20 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-225osvita/zatverdzeni_%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf (дата звернення: 23.07.2021).
 21. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя філолога за двома спеціальностями в вищих навчальних закладах: монографія / за ред. С. О. Сисоевої. Маріуполь, 2008. 500 с.
 22. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2004. 503 с.
 23. Хаймс Д. Этнография речи. М., 1975. Вып. VII. С. 23–35.
 24. Черезова І. О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 1(1). С. 103–107.
 25. Чошинов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: метод. пособие. М.: Народное образование, 1996. 160 с.

REFERENCES

1. Afanas`ev, V. G. (1992). Funkcional`naya negramotnost` i professional`naya nekompetentnost` kak faktory riska sovremennoj. L.: NII NOV [in Russian].
2. Bejlinson, L. S. (2009). Professional`nyj diskurs: priznaki, funkicii, normy (na materiale kommunikativnoj praktiki logopedov): *Doctor's thesis*. Volgograd [in Russian].
3. Bodalev, A. A. Psihologiya novoj ery: kompetentnost` ili bezpomoshhnost`. URL: <http://psy.1september.Ru/2001/47/45.htm> [in Russian].
4. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainскоi movy. V. T. Busel (Ed.). (2001). Kyiv, Irpin: Perun [in Ukrainian].
5. Halytska, M. M. (2015). Skladovi komunikativnoi kompetentnosti studentiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv. *Osvitolohichnyi dyskurs – Educational discourse*, 2(10), 39–48 [in Ukrainian].

6. Zhulina, E. V. (2015). Kommunikativnaya kompetentnost` kak uslovie professionalizacii vypusknikov pedagogicheskikh vuzov po napravleniyu "Special'noe (defektologicheskoe) obrazovanie [in Russian].
7. Zhulina, E. V., Chesnokova, L. S. (2016). Formirovanie mezhhkul'turnoj kommunikativnoj kompetencii u studentov po profilju Logopedija. *Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya – Modern problems of science and education*, 4, 145 [in Russian].
8. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
9. Zimnyaya, I. A. (2004). Kyjuchevye kompetentnosti kak rezul'tativno-celevaya osnova kompetentnostnogo podhoda v obrazovanii. M.: Issledovatel'skij centr problem kachestva podgotovki specialistov [in Russian].
10. Zimnyaya, I. A. (1991). Psihologiya obucheniya inostrannym yazykam v shkole. M.: Prosveshhenie [in Russian].
11. Kolesnikova, L. I. (2002). Sovmestnoe proektirovanie obrazovatel'nogo processa pedagogicheskogo kolledzha kak faktor razvitiya professional'noj kompetentnosti ego prepodavatelej. *Candidate's thesis*. Irkutsk [in Russian].
12. Korniiaka, O. M. (2011). Psykholohiia rozvytku komunikativnoi kompetentnosti na riznykh etapakh profesiinoho stanovlennia osobystosti [Psychology of development of communicative competence at different stages of professional development of personality]. *Naukovi zapysky Instytutu psykholohii imeni H.S. Kostiuka – Scientific notes of the G. S Kostyuk Institute of Psychology, Issue 39*, 210–222 [in Ukrainian].
13. Kraievskaya, O. D. (2015). Formuvannya komunikativnoi kompetentnosti maibutnykh menedzheriv-ahraryiv u protsesi profesiinoy pidhotovky. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
14. Kushnir, V. (2020). Komunikativna kompetentnist vykhovatelya u spivpratsi z batkamy [Communicative competence of the educator in cooperation with parents]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly – Psychological and pedagogical problems of the modern school, issue 2(4)*, 75–83.
15. Lazarev, M. (1996). Kultura pedahohichnoho spilkuvaniya yak faktor humanitaryzatsii suchasnoi osvity. Sumy [in Ukrainian].
16. Nalivajko, T. E. (2010). Sushhnost` i struktura social'noj i komunikativnoj kompetencii lichnosti. *Uchenye zapiski Komsomol'ska-na Amure gosudarstvennogo tehničeskogo universiteta – Scientific notes of Komsomol'sk-on-Amur State Technical University*, 2(2). 50–54 [in Russian].
17. DSTU ISO 9000:2007 Natsionalnyi standart Ukrainy. Systemy upravlinnia yakistiu. Osnovni polozhennia ta slovnyk terminiv (ISO 9000:2005, IDT). [Chynnyi vid 2007-09-03]. Vyd. ofits. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii: Postanova vid 23 lystopada 2011 r. № 1341. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
19. Slovnyk inshomovnykh sliv: 23000 sliv ta terminolohichnykh slovospoluchen. (2000). L. O. Pustovit (Ed.) et al. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
20. Standart vyshchoi osvity Ukrainy za spetsialnistiu 012 "Doshkilna osvita" haluzi znan 01 "Osvita/Pedahohika" dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity. (2019). A. M. Bohush (Ed.). Kyiv. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-225osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf> [in Ukrainian].
21. Sokolova, I. V. (2008). Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia filoloha za dvoma spetsialnostiamy v vyshchykh navchalnykh zakladakh. S. O. Sysoieva (Ed.). Mariupol [in Ukrainian].
22. Tanko, T. P. (2004). Teoriia ta praktyka muzyčno-pedahohichnoi pidhotovky maibutnykh vykhovatelyv doshkilnykh zakladiv u pedahohichnykh universytetakh. *Doctor's thesis*. Kh. [in Ukrainian].
23. Hajms, D. (1975). Etnografiya rechi. *Novoe v lingvistike – New in Linguistics, issue VII*, 23–35 [in Russian].
24. Cherezova, I. O. (2014). Komunikativna kompetentnist yak intehralna yakist osobystosti. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific gazette of Kherson State University*, 1(1), 103–107 [in Ukrainian].
25. Choshonov, M. A. (1996). Gibkaya tehnologiya problemno-modul'nogo obucheniya. M.: Narodnoe obrazovanie [in Russian].